

Modsetningen er denne: Skal Samfundet arbejde hen til at have det enkelte Menneskes Frihed saa vidt som muligt under Statsstyrelsens Højhed; skal man sætte den frie Samfundsopgave deri, at anspore Kræfterne hos den Enkelte til at stræbe efter den bedst mulige Stilling i Samfundet? Anser man denne Opfattelse for den rigtige, saa staar man ved et Forslag som dette paa det første Trin til, at Staten skal udøve et Overformynderi, et Indgreb i Virksomheden. Jeg har slet ikke talt om Valget; jeg fremsætter kun Modsetningen, thi der er vist ikke En her i Salen, som ikke kan være vel tilfreds med, at Modsetningen bliver klart fremsat. Den anden Side af denne Sag er denne: Skal det være Staten, der ene afgjør, der har Overtilsynet med al privat Virksomhed, skal Staten være den Ansvarlige med Hensyn til ikke blot de Unges, men ogsaa de Gamles og de Børnes Virksomhed? Det er efter min Mening noget i den Retning, at et Lovforslag som dette gaar. Man vil vide, at der i Samfundet reiser sig Røster, som netop ere af den Mening, at Staten skal gribe ind paa alle Punkter af Virksomheden for at regulere den, saaledes at Alle kunne ty til Staten som den, der skal hjælpe paa alle Brøst. Det er en Fordring, der er stillet i vore Tider, og jeg betragter dette Forslag som et Skridt i denne Retning. Om det er rigtigt, vil jeg ikke afgjøre, det drifter jeg mig ikke til, det er muligt, at Samfundet netop kræver noget Saadant; men vi kunne ikke i disse Forhold staa paa en Halvhed; det er sandsynligt, at det ene Skridt vil føre det andet med sig. Jeg kan nu ikke Andet, det maa jeg sige, end med et vist Bemod tage Afsted med den Tilstand, som i vore nordiske Lande har været den ypperste, nemlig den, at Lyndepunktet har ligget paa den enkelte Mandes Selvvirksomhed. (En Stemme: Det ligger der heldigvis endnu!) Det ligger der heldigvis endnu! Var det ikke det ærede Medlem for Maribo Amts 2den Valgkreds (Frederiksen), der sagde det? (Stemmer: Jo!) Men saasnart man gjør mange Skridt i denne Retning, saa vil det ikke mere komme til at ligge der, og jeg haaber derfor, at det ærede Medlem vil være med til, ikke blot med en kort Bemærkning under en Andens Tale, men ved selv at udtale sig om det Princip, der ligger i dette Lovforslag, at udtale sig om, hvorvidt den ene eller den anden af disse Retninger er den rigtige. Jeg antager, som jeg allerede har nævnt, at et Skridt i denne Retning som det, der her er givet, vil blive efterfulgt af flere, det vil næsten ikke kunne undgaa; men idet jeg har yttret, at man med en vis — jeg kan ikke negte det — Bemod forlader den tidligere hævdede Ret for den frie Mand til at ordne Alt indenfor sit Huses Omraade uden Tilhyn udenfra, vil jeg erkende, at der i andre Retninger i Tiden og netop ved dem, der gaa i Spidsen eller i alt Fald

kunne kaldes Spidserne af Samfundet, kommer Forhold ind, som med en vis Ret maa nødvendiggjøre Noget af det, der er tilfjet ved denne Lov; thi naar de Herrer igennem det sidst henvundne Aar ville have set, hvorledes den ene private Mand efter den anden opgiver sin private Virksomhed og indbyder til Pengeelskaber (J. H. Nielsen: Konfortier!), ja Konfortier, som skulle bestyres, saa ville de ganske vist heri se, at der ikke mere kan finde et Lidsforhold Sted mellem en Arbejdstager og en Arbejdsbyder, idet der i Stedet for Arbejdstageren staar en Bestyrer, som dette Pengeelskab har engageret, og han vil ikke mere kunne staa i et saadant Ansvarlighedsforhold til sine Arbejdere som den Mand, der før stod som en selvstændig Mand i Spidsen for en Virksomhed. Jeg haaber, at dette ikke kan negtes. Jeg kalder denne Bestræbelse i Samfundet Socialisme ovenfra, og denne Socialisme ovenfra medfører lige Skridt som det, Regjeringen nu staar i Begreb med at gjøre, og som jeg vil opfatte saaledes, at der kan komme et Polititilsyn indenfor en hvilken som helst Mandes Virksomhed, naar den i Form af Fabrikvirksomhed samler et større Antal Medlemmer indenfor sig. Derfor er det, at den frie, selvstændige Mand, der staar i Spidsen for en stor Virksomhed, idet han har opgivet sin selvstændige Stilling og underordnet sig til at blive et Led i Maskinen, har opgivet det, som var den selvstændige frie Mandes Særkende, og han har derved givet en saadan Anvisning: naar jeg underordner mig saaledes og kun modtager min Andel i Forretningen, saa er det næste Skridt let gjort til at sige: vær saa god, lad kun Politiet komme ind og se efter, — saa er Selvstændighedsfølelsen afstumpet, og saa kan man gjerne gjøre næste Skridt med. Der er altsaa visse Tilstande i Samfundet, som gjøre det rimeligt, at man gaar denne Vej. Det ærede Medlem for Kjøbenhavns 1ste Valgkreds (Rimestad) kunde i denne Sag godt se, at man gjorde Indgreb paa det private Omraade; han kunde ogsaa godt have nævnt det Exempel, at man ogsaa overfor de Umyndiges Midler maa passe paa, der overlader man ikke Forældrene og Børgerne at raade over de Umyndiges Midler. Man kan sige: ja, det er kun de Umyndige, man søger for gennem dette Forslag, saa snart Manden er bleven myndig, saa er han selvstændig, saa ville vi ikke mere passe paa ham; men det ærede Medlem for Bornholms Amts 1ste Valgkreds spurgte netop, om man ikke igennem en Forantaltning fra Statens Side kunde forlange, at den Mand, der sætter mange Folk i Virksomhed, ogsaa skulde paatage sig den Byrde at forsyge dem, der kom til Stede i hans Virksomhed, og deres Efterladte, som kom af Dage derved; ja, saa er man ogsaa inde paa, at Staten skal have Tilhyn med Husbondens Virksomhed. Nu vil jeg bede det ærede Medlem, med hvem jeg i visse Maader har nogle Berøringspunkter, at se hen til vort